

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра лісового та садово-паркового господарства
Кваліфікаційна робота на правах рукопису

ПОШТАР

Михайло Юрійович

УДК 630*5

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВО ЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ ДІЛЯНОК
ОСТКІВСЬКОГО ЛІСНИЦТВА КЛЕСІВСЬКОГО НАДЛІСНИЦТВА**

205 «Лісове господарство»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Поштар М. Ю.
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
Сірук І.М.
(прізвище, ім'я, по батькові)
Доктор філософії, ст. викладач
(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2025

Висновок кафедри лісового та садово-паркового господарства

за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри _____

№ ____ від «__» ____ 2025 р.

Завідувач кафедри лісового та садово-паркового господарства

К.с.-г.н., доцент _____ Юрій СІРУК

«__» ____ 2025 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ захистив (ла)

(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище ,ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Поштар М. Ю. Характеристика особливо захисних лісових ділянок Остківського лісництва Клесівського надлісництва. - Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 205 – лісове господарство. – Поліський національний університет, Житомир, 2025.

У лісництві понад 450 га ділянок лісового фонду лісництва віднесені за рядом ознак до особливо-захисних лісових ділянок (ОЗЛД). Всього в структурному підрозділі виділено 6 категорій ділянок особливої захисності: берегозахисні лісові ділянки (47 % площ), ділянки, що мають спеціальне господарське значення (26 %), використовуються для цілей насадництва і селекції (10 %), прилягають до забудованих територій (7 %), прилягають до залізниць і автодоріг (6 %), еталонні та унікальні насадження (4 %).

Ключові слова: породний склад лісів, категорія лісу, підкатегорія лісу, режим ведення лісового господарства.

ANNOTATION

Poshtar M. Yu. Characteristics of specially protected forest areas of the Ostkiv Forestry of the Klesiv Forestry Department.. - Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for the bachelor's degree in specialty 205 - forestry. - Zhytomyr Polissya National University, Zhytomyr, 2025.

In forestry, over 450 hectares of forest fund areas are classified as specially protected forest areas (SPAs) based on a number of characteristics. In total, 6 categories of specially protected areas are distinguished in the structural unit: riparian forest areas (47% of the area), areas of special economic importance (26%), used for seed production and selection purposes (10%), adjacent to built-up areas (7%), adjacent to railways and roads (6%), and reference and unique stands (4%).

Keywords: forest species composition, forest category, forest subcategory, forestry management regime.

ЗМІСТ

Вступ	5
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТУ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА ЛІСІВ ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ» В МЕЖАХ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ	15
РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВО ЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ ДІЛЯНОК ОСТКІВСЬКОГО ЛІСНИЦТВА КЛЕСІВСЬКОГО НАДЛІСНИЦТВА	23
Висновки	32
Список літератури	33

ВСТУП

Особливо захисні лісові ділянки (ОЗЛД) - це категорія лісів, які мають важливе екологічне, природоохоронне, санітарно-гігієнічне, рекреаційне або інше суспільне значення. Їхній правовий режим передбачає обмеження господарської діяльності з метою збереження їхніх природних функцій. Мета виділення особливо захисних лісових ділянок полягає в забезпеченні збереження та сталого функціонування лісових екосистем, які мають особливу екологічну, водоохоронну, захисну, санітарну, рекреаційну або культурну цінність. Основні цілі виділення ОЗЛД є збереження біорізноманіття, рідкісних та зникаючих видів флори й фауни; захист природних ландшафтів та унікальних екосистем; попередження ерозії ґрунтів, зсувів, яроутворення; регулювання водного режиму, охорона джерел питної води, водозаборів і водосховищ; поліпшення мікроклімату в сільськогосподарських регіонах (полезахисні смуги); зниження вітрових навантажень, збереження вологи у ґрунті; очищення повітря, зменшення рівня шуму та забруднень у межах населених пунктів і навколо них; формування сприятливих умов для проживання людей; створення умов для відпочинку, туризму, еколого-освітньої діяльності; збереження лісових масивів у курортних зонах та зонах відпочинку; охорона лісів навколо історичних місць, пам'яток архітектури, культових об'єктів; забезпечення можливостей для моніторингу змін у природних екосистемах та проведення довготривалих наукових спостережень. Отже, особливо захисні ділянки є цінними для збереження в умовах інтенсивного ведення лісового господарства.

Мета та завдання роботи.

Головним завданням даної кваліфікаційної роботи було вивчення особливо захисних ділянок у межах лісового фонду Остківського лісництва.

Для досягнення цієї мети було заплановано виконання наступних завдань:

- Дослідити структуру лісів Українського Полісся.
- Провести аналіз лісового фонду Остківського лісництва Клесівського надлісництва.
- Визначити породний склад та функціональну приуроченість особливо захисних ділянок Остківського лісництва Клесівського надлісництва.

Об'єкт досліджень: функціональне призначення особливо захисних лісових ділянок..

Предмет досліджень: породний склад та функціональна приуроченість особливо захисних ділянок.

Методи досліджень: були поєднані емпіричні та теоретичні підходи щодо обробки інформації, орієнтовані на використання сучасного інформаційного забезпечення, а саме геоінформаційних систем та лісовпорядних баз даних.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. За матеріалами проведених досліджень здійснено опублікування 2 наукових праць, з яких однієї одноосібно:

1. Поштар М.Ю. Характеристика особливо захисних лісових ділянок Остківського лісництва Клесівського надлісництва. Лісові екосистеми: сучасні проблеми і перспективи досліджень-2025. Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (31 травня 2025 р.). – Житомир: Поліський національний університет, 2025. С. 78.

2. Сірук Ю.В., Турко В.М., Давидчук Д.О., Ейхгорн К.О., Поштар М.Ю., Ляшук О.В., Панченко Р.В., Тарасенко П.А., Тишковець А.В., Торяник І.М. Структура лісів ДП «Ліси України» в межах Українського Полісся. Природно – ресурсний комплекс Західного Полісся в контексті сталого розвитку : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти, м. Березне, 21 березня 2025 року. [Електронне видання]. Березне : НСІ НУВГП, 2025. 196 с.

Практична значущість результатів дослідження. Визначено територіальне і функціональне приурочення 6 категорій особливо захисних лісових ділянок. Досліджено породний склад лісів даних категорій особливо захисних лісових ділянок.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи.

Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 37 сторінок, з яких 28 сторінок є основною частиною. У роботі наявні 8 таблиць, 22 рисунків. Аналіз даних забезпечило опрцювання даних з 40 джерел інформації.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ліси Остківського лісництва Клесівського надлісництва знаходяться на території Сарненського адміністративного району Рівненської області. Загальна площа лісового фонду лісництва складає 4191,0 га. За цільовим призначенням лісові насадження Клесівського лісництва є багатоцільовими. Домінують експлуатаційні ліси, частка яких становить 86,1% (рис. 1).

Рис. 1. Структура лісів Остківського лісництва Клесівського надлісництва за цільовим призначенням, % [44]

У лісовому фонді Остківського лісництва ліси природоохоронного та ін. призначення представлені лише заповідними лісовими урочищами. У всіх без виключення лісах 1-ї категорії не передбачено проведення рубок головного користування, оскільки вони відповідають господарській частині лісів з особливим режимом користування. З-поміж захисних лісів наявні три підкатегорії: ліси уздовж смуг відведення залізниць, ліси уздовж смуг

відведення автомобільних доріг та ліси уздовж берегів річок, навколо озер, водоймищ. У всіх категоріях захисності захисних лісів допускається проведення рубок головного користування (таблиця 1).

Таблиця 1

Розподіл площ ділянок лісового фонду за категоріями захисності

Категорії захисності	Загальна площа, га	В т.ч. вкрита лісом, га	Загальний запас, тис. м ³	Кількість виділів
ЗАПОВІДНІ ЛІСОВІ УРОЧИЩА	12,5	12,1	1,94	9
ЛІСИ УЗДОВЖ СМУГ ВІДВЕДЕННЯ ЗАЛІЗНИЦЬ	216,5	175,0	41,33	106
ЛІСИ УЗДОВЖ СМУГ ВІДВЕДЕННЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ	22,0	17,9	4,72	13
ЛІСИ УЗДОВЖ СМУГ ВІДВЕДЕННЯ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ	187,5	168,2	55,78	136
ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ЛІСИ	3610,4	3040,6	533,11	1704
Разом	4191,0	3531,5	662,63	2002

Окрім цього в межах Остківського лісництва лісовпорядкуванням виділено майже 452,5 га особливо захисних лісових ділянок. Найбільші площі таких ділянок представлені ділянками лісів, що мають спеціальне господарське значення й берегозахисні ділянки лісів.

Участь лісових земель становить більше 94 %, крім того частка покритих лісом земель становить 89 %, з домінуванням насаджень природнього походження (таблиця 2).

Розподіл площ лісових ділянок за категоріями земель

№ з/п	Категорії земель	Площа вкрита лісом, га	Загальний запас, тис. м ³	Кількість виділів
1	Насадження природного походження	2259,2	422,77	947
3	Лісові культури лісовідновлювальні	1259,4	239,75	529
4	Лісорозведення	12,9	0,11	8
5	Незімкнуті лісові культури лісовідновлювальні	113,1		106
6	Рідколісся	2,7		1
7	Плантації	1,7		2
8	Зруби	243,4		181
9	Декоративні галявини	2,8		3
10	Грунтові дороги	16,5		40
11	Просіки кварталні	21,6		52
12	Ремізи, біополяни, майданчики для підгодівлі	10,3		14
	Разом	3 943,6	662,63	1 883

Болота переважають за площею серед нелісових земель Остківського лісництва, частка площ котрих становить по 53 %. Також на території лісництва виділені ділянки, які займають значні площі – це лінії електромережі, частка площ котрих складає 21 %. (таблиця 3).

Розподіл площ нелісових ділянок за категоріями земель

№ з/п	Категорії земель	Площа вкрита лісом, га	Загальний запас, тис. м ³	Кількість виділів
1	Ріки	2,4		8
2	Струмки	0,1		1
3	Ставки	12,0		6
4	Дендрологічні сади	1,0		1
5	Автомобільні дороги з штучним покриттям	17,1		15
6	Садиби приватні	16,5		7
7	Будівлі господарські і адміністративні	3,3		3
8	Газопроводи	1,5		1
9	Лінії електромережі	51,1		10
10	Протипожежні розриви	6,1		6
11	Балки	4,9		3
12	Болота	131,4		58
Разом		247,4		119

Переважна більшість насаджень у лісовому фонді лісництва однарусні, частка двоярусних складає менше 1 %. Підріст наявний на 9 % площ ділянок покритих лісом площі, підлісок – на 6 % (таблиця 4).

Таблиця 4

Розподіл площ лісових ділянок за наявністю ярусів та категорій ділянок

Назва ярусу/категорії	Площа вкрита лісом, га	Загальний запас, тис. м ³	Кількість виділів
Перший ярус	3532,5	662,28	1485
Другий ярус	7,8	0,40	3
Незімкнуті культури	113,1		106
Природне поновлення	6,9	0,09	2
Поодинокі дерева	16,5	0,62	5
Рідколісся	2,7	0,18	1
Сухостій	41,3	0,74	15
Підріст	377,6	524,50	134
Підлісок	277,0	0,19	97

Щодо породного складу лісів Остківського лісництва, то за площею домінує сосна звичайна (*Pinus sylvestris*), частка котрої становить 40 %. Також значні площі виділені з пануванням дуба звичайного (*Quercus robur*) – 20 % та берези повислої (*Betula pendula*) – 22%. (таблиця 5).

Таблиця 5

Розподіл площ і запасів лісових ділянок за головними породами

Переважаюча порода	Загальна площа, га	У т.ч. укрита лісом, га	Загальний запас, тис.м ³	Кількість виділів
Сосна звичайна	1535,8	1254,0	264,95	809
Ялина європейська	119,0	119,0	42,63	38
Модрина європейська	10,4	5,1	0,29	7
Дуб звичайний	769,6	711,3	126,07	297
Граб звичайний	115,2	115,2	16,68	40
Клен гостролистий	0,3			1

Береза повисла	840,0	840,0	128,17	358
Осика	245,7	245,7	41,71	95
Вільха чорна	216	212,5	47,77	118
Разом	3906,5	3531,5	662,63	1792

Вільхові та осикові деревостани займають по 6 % в лісовому фонді Остківського лісництва, грабові та ялинові насадження по 3 %. Ліси Остківського лісництва Клесівського надлісництва є продуктивними, але 45% площі – це середньопродуктивні насадження. Близько 4 % площі виявлено низькопродуктивних деревостанів. (рис. 2).

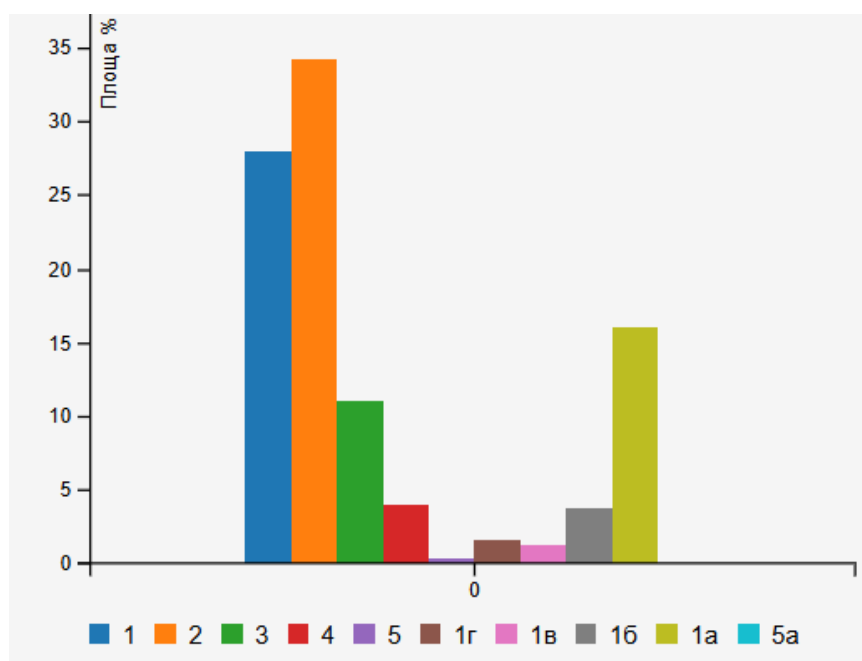

Рис. 2. Розподіл площі деревостанів за класами бонітету, га

Структура лісів за класи віку досить нерівномірна, домінують за площею стиглі і середньовікові насадження, частка котрих відповідно становить 21 % і 25 % площ (таблиця 6).

Таблиця 6

Розподіл площі деревостанів за групами віку, га [44]

№	Група віку	Площа вкрита лісом, га	Загальний запас, тис.м ³	Кількість виділів
1	Молодняки 1 класу	614,1	13,01	324
2	Молодняки 2 класу	494,2	48,43	210
3	Середньовікові	531,6	104,13	213
4	Середньовікові, включені до розрахунку	363,5	106,65	149
5	Пристигаючі	595,3	176,14	253
6	Стигли	731,9	177,83	258
7	Перестійні	200,9	36,44	77
Разом		3531,5	662,63	1484

У лісовому фонді Остківського лісництва переважають по площі середньоповнотні лісові насадження, частка яких становить 77 %. (рис. 3).

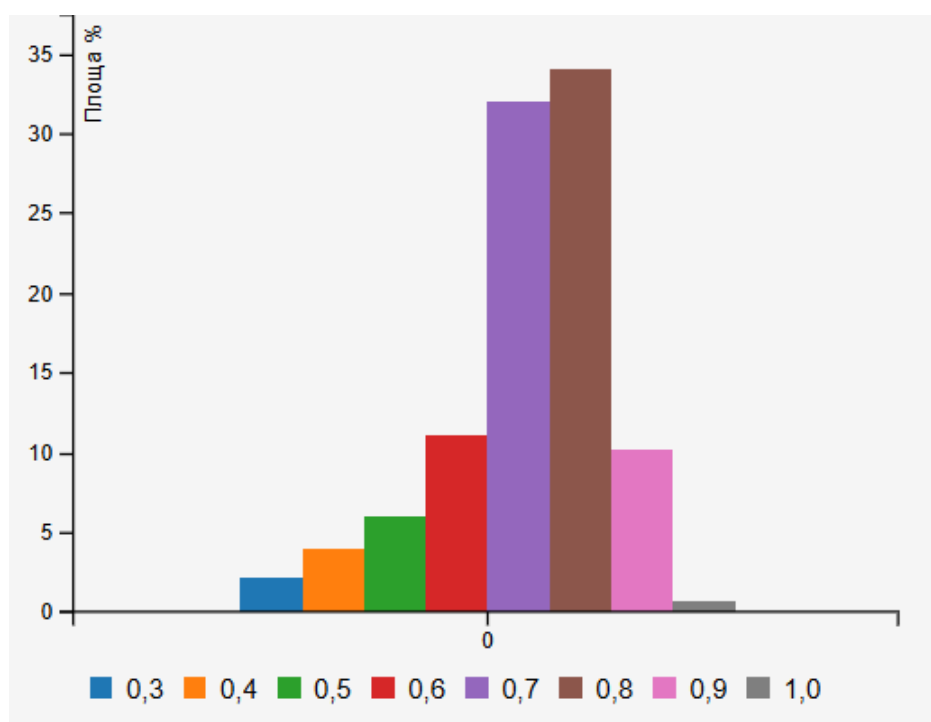

Рис. 3. Розподіл насаджень за повнотами, га [44]

Частка площ низькоповнотних лісових насаджень незначна й становить лише 10 %, високоповнотних деревостанів виявлено дещо більше – 11 %.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА ЛІСІВ ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ» В МЕЖАХ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ

Територіально до зони Українського Полісся відносяться ділянки лісового фонду 4-х філій ДП «Ліси України»: «Поліський лісовий офіс» - 1,08 млн. га (46 %) покритих лісом земель, «Столичний лісовий офіс» - майже 0,79 млн. га (34 %), «Північний лісовий офіс» - понад 0,45 млн. га (19 %) і «Подільський лісовий офіс» - 0,03 млн. га (1 %). У підпорядкуванні Філії «Поліський лісовий офіс» із наявних 16 надлісництв у межах Українського Полісся знаходиться 15 (табл. 7) [40].

Таблиця 7

Площі лісонасаджень надлісництв Філії «Поліський лісовий офіс», які відносяться до Українського Полісся

Надлісництво	Площі покритих лісом земель, тис. га		Частка природних деревостанів, %
	Всього	У т.ч. штучні	
Володимир-Волинське	58,2	26,9	53,9
Ківерцівське	108,7	46,7	57,0
Маневицьке	70,7	30,4	57,0
Любешівське	45,0	11,8	73,8
Камінь-Каширське	71,7	27,0	62,4
Ратнівське	43,4	19,3	55,6
Любомльське	71,7	29,3	59,2
Ковельське	58,2	22,2	61,8
Висоцьке	70,0	23,5	66,5
Костопільське	75,4	42,0	44,3
Рафалівське	81,7	29,8	63,5
Сарненське	93,1	39,9	57,1
Клесівське	139,1	44,4	68,1
Березнівське	47,3	18,0	61,9
Соснівське	44,9	17,4	61,1
Всього	1079,3	428,6	60,3

Дубенське надлісництво і південна частина Володимир-Волинського надлісництва відносяться до Лісостепу. У лісовому фонді усіх надлісництв крім Костопільського переважають за площею природні деревостани. Серед 15 структурних підрозділів Філії «Столичний лісовий офіс» до Українського Полісся відносяться лише 12 [40]. Деревостани природнього походження за площею переважають лише у надлісництвах на півночі Житомирщини. Бориспільське, Білоцерківське і Богуславське надлісництва належать до Лісостепу. Також до цієї природної зони територіально приналежними є південні частини лісового фонду Баранівського, Коростишівського і Макарівського надлісництв. З-поміж 9 структурних одиниць Філії «Північний лісовий офіс» до Українського Полісся можна віднести лише 7 [40]. Крім Сумського і Тростянецького надлісництв до Полісся також не відноситься південна частина Ніжинського надлісництва. У лісовому фонді Філії «Подільський лісовий офіс» лише західну частину Шепетівського надлісництва можна віднести до природної зони Полісся України. Лісові насадження усіх без виключення структурних одиниць обох офісів є переважно штучного походження [13, 33].

Загалом за походженням у лісах Українського Полісся з незначною перевагою домінують природні деревостани частка площ яких становить 52 % від покритих лісом земель. Якщо у лісових масивах Філії «Поліський лісовий офіс» частка природніх лісів складає 60 %, то у Філії «Північний лісовий офіс» природні ліси покривають лише 34 % площ (рис. 4). У лісах Українського Полісся частка борових умов становить трохи більше ніж 12 % площ, найбільш представленими є свіжі бори – майже 8 %. Частка суборів є значно більшою – 50 %. Найпоширенішими типами лісорослинних умов з-поміж суборів є свіжі і вологі субори – 23 % і 19 % відповідно. Досить поширеними є сугрудові умови – понад 34 % площ, зокрема вологий сугруд – майже 15 %, свіжий та сирий сугруд – більш ніж по 9 %. Грудові умови є найменш представленими на Поліссі – лише 3 % площ, з яких свіжий груд майже 2 % і вологий груд – понад 1 % [19, 24, 30].

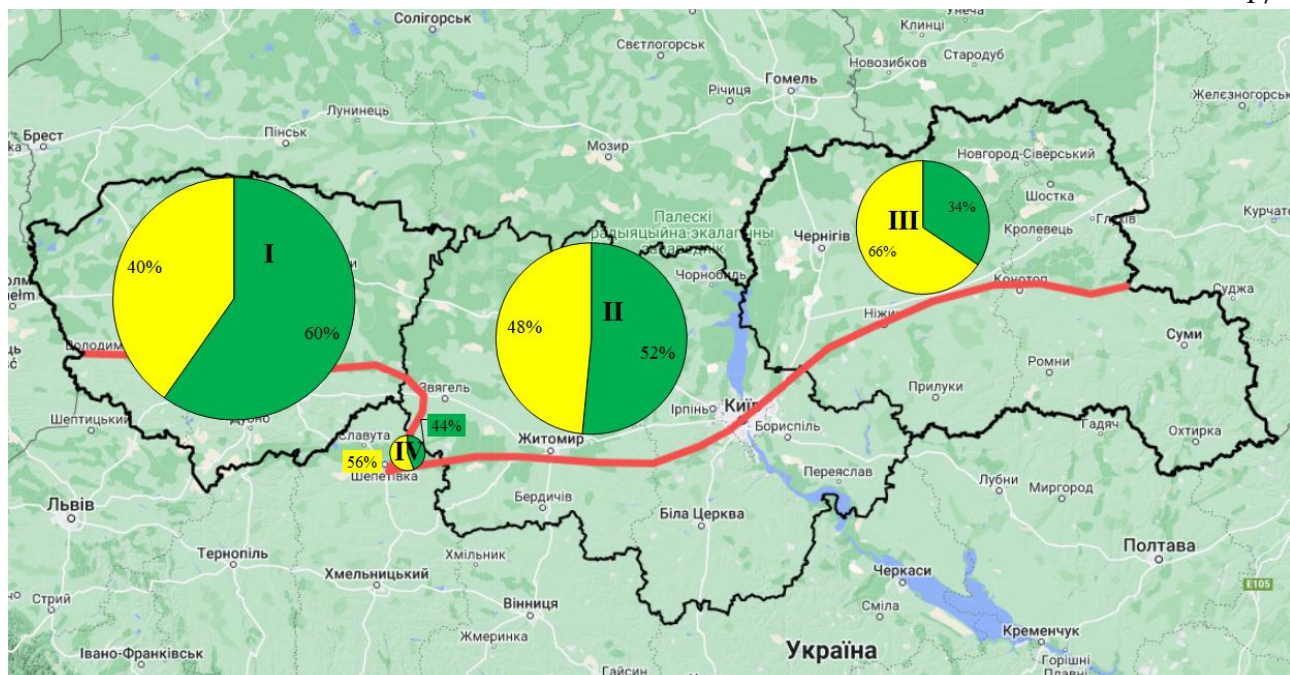

Рис. 4. Розподіл площ лісів за походженням у межах філій ДП «Ліси України», які знаходяться у зоні Українського Полісся. I - Філія «Поліський лісовий офіс», II - Філія «Столичний лісовий офіс», III - Філія «Північний лісовий офіс», IV - Філія «Подільський лісовий офіс»

У межах Полісся найбільш поширеними борові умови є у лісах Філії «Поліський лісовий офіс» - майже 16 % площ. У Філії «Столичний лісовий офіс» участь борів становить 11 %, у Філії «Північний лісовий офіс» - 7 %. У лісах Філії «Подільський лісовий офіс» частка борових умов незначна [8].

Субори є домінуючим трофотопом у 3-х найбільших за площею філіях, що представляють природну зону. Частка площ суборів складає в межах від 47 % у Філії «Поліський лісовий офіс» до 54 % - у Філії «Столичний лісовий офіс». У поліській частині Філії «Подільський лісовий офіс» субори займають лише 32 %, натомість найбільш поширеними тут є сугруди, частка площ яких становить 63 % [10, 15]. У решті філій сугруди є значно менш представленими – у межах 32-36 %. На прикладі суборів та сугрудів досить чітко помітно тенденцію до зниження коефіцієнта вологості лісів із заходу на схід. Якщо в лісах Західно-Поліського і Центрально-Поліського лісогосподарського округів

переважають вологі субори та сугруди, то у Придніпровсько-Поліському і Східно-Поліському округах домінують вже свіжі едатопи (рис. 5).

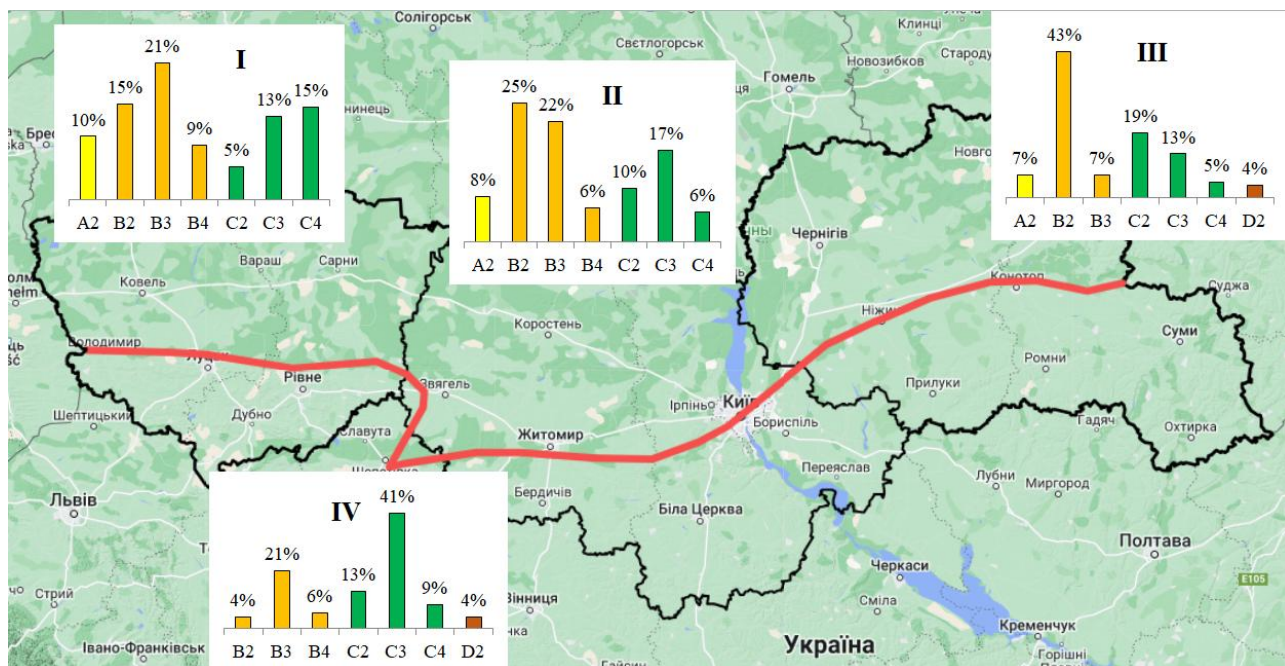

Рис. 5. Розподіл площ лісів за переважаючими типами лісорослинних умов межах філій ДП «Ліси України», які знаходяться у зоні Українського Полісся. I - Філія «Поліський лісовий офіс», II - Філія «Столичний лісовий офіс», III - Філія «Північний лісовий офіс», IV - Філія «Подільський лісовий офіс»

На 63 % покритих лісом площ домінуючою деревною породою у складі лісонасаджень є сосна звичайна. Значно менш поширеними є насадження із переважанням листяних деревних порід, а саме берези повислої, дуба звичайного і вільхи клейкої. Породний склад лісів Українського Полісся у розрізі філій відрізняється, що певним чином зумовлено диференціацією лісорослинних умов. Із заходу на схід збільшується частка соснових і дубових деревостанів, натомість зменшується участь вільхи клейкої [12, 19, 35].

Породна структура частини лісів Філії «Подільський лісовий офіс», які відносяться до зони Полісся, є досить репрезентативною для надлісництв, які територіально знаходяться на межі Полісся та Лісостепу Правобережної

України. Варто відміти, що у складі цих лісів серед менш поширених деревних порід крім осики та ялини європейської займає ясен звичайний і граб звичайний (рис. 6).

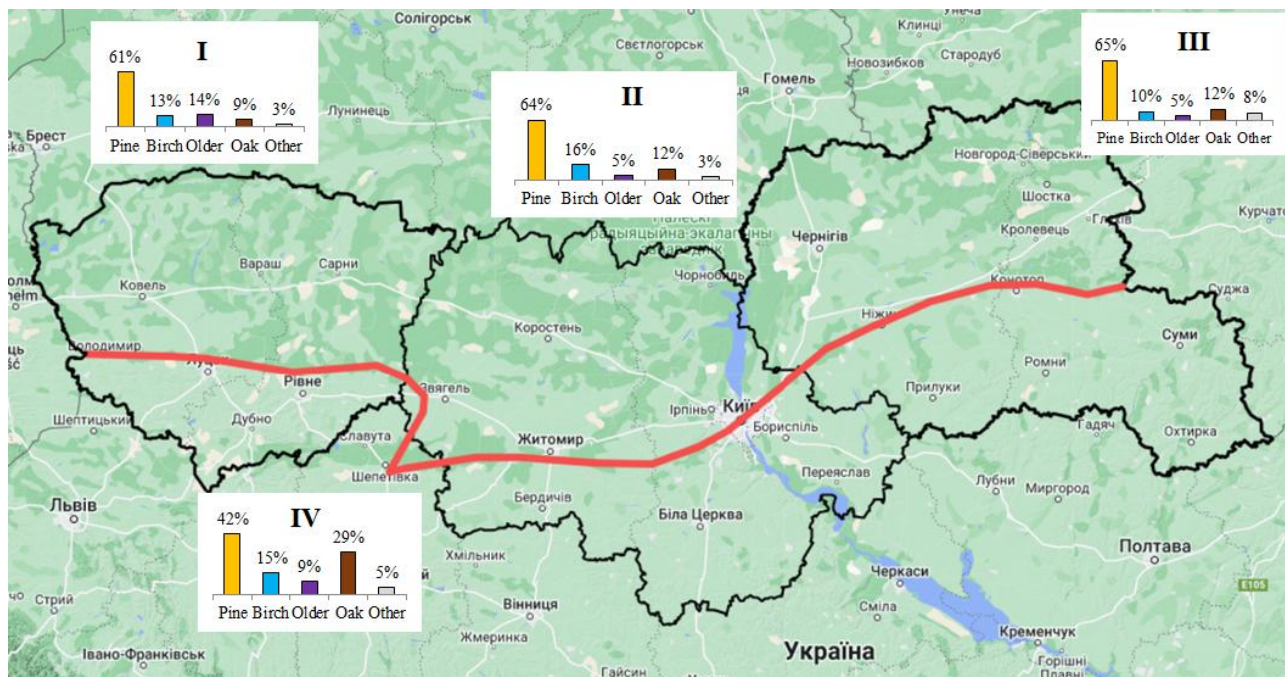

Рис. 6. Розподіл площ лісів за переважаючими деревними породами в межах філій ДП «Ліси України», які знаходяться у зоні Українського Полісся. I - Філія «Поліський лісовий офіс», II - Філія «Столичний лісовий офіс», III - Філія «Північний лісовий офіс», IV - Філія «Подільський лісовий офіс»

Породний склад лісів Філії «Північний лісовий офіс» має певні відмінності. В лісах Східно-Поліського лісогосподарського округу, куди відносяться переважна більшість лісонасаджень даної філії, відмічена порівняно більша частка інших деревних порід, зокрема верб, ясена звичайного, ялини європейської, робінії псевдоакації [12, 40].

Вікова структура лісів Українського Полісся є незбалансованою, про що засвідчує співвідношення площ лісонасаджень різних вікових груп. Питома частка молодняків є меншою від оптимальної на 40 %, також на 30 % є

меншою частка стиглих деревостанів. Враховуючи тривалість групи віку, найбільшою є питома частка середньовікових лісонасаджень, яка є більшою від оптимальної щонайменше вдвічі. Частка пристигаючих деревостанів також є непропорційною віковому розмаху даної групи віку та перевищує на 30 % оптимальний показник. У розрізі 4-х філій ДП «Ліси України», території яких відносяться до зони Українського Полісся, вікова структура лісових насаджень має певні відмінності [25, 32]. Найбільш помітною є тенденція до збільшення частки стиглих та перестиглих насаджень із заходу на схід. (рис. 7).

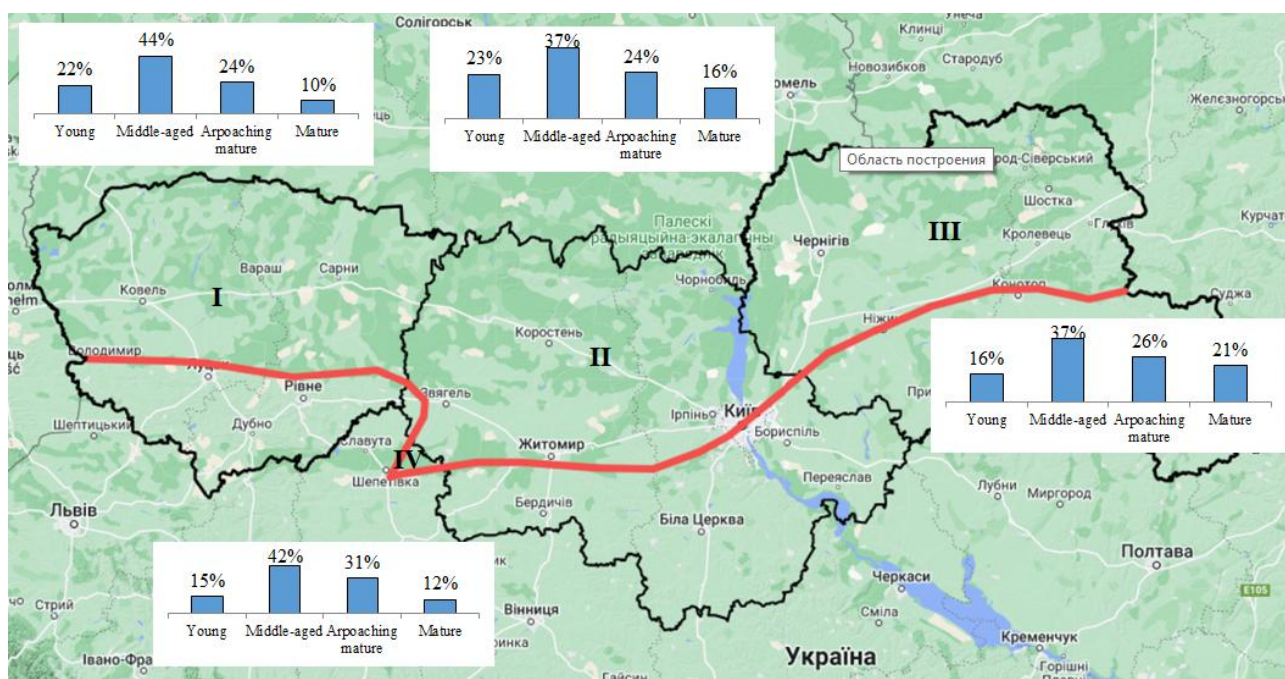

Рис. 7. Розподіл площ лісів за групами віку в межах філій ДП «Ліси України», які знаходяться у зоні Українського Полісся. I - Філія «Поліський лісовий офіс», II - Філія «Столичний лісовий офіс», III - Філія «Північний лісовий офіс», IV - Філія «Подільський лісовий офіс»

Так, якщо у Філіях «Поліський лісовий офіс» і «Подільський лісовий офіс» частка площ стиглих (включаючи перестиглі) деревостанів становить

відповідно 10 і 12 %, то у Філії «Столичний лісовий офіс» стиглі ліси покривають 16 % території, а у Філії «Північний лісовий офіс» - 21 %.

Продуктивність лісів Полісся України є високою, про вказує розподіл площ лісів за класами бонітету. Переважають за площею насадження I, II і Ia класів бонітету. Частка площ високопродуктивних лісових насаджень (I і вище класи бонітету) становить майже 58 %, середньопродуктивних (II- IV класи бонітету) – майже 41 % площ і низькопродуктивних (V і нижче класи бонітету) відповідно лише трохи більше 1 % [17, 23]. Диференціація лісорослинних умов у лісах Українського Полісся зумовила відповідну різницю в розподілі площ лісових насаджень за класами бонітету у розрізі філій ДП «Ліси України» (рис. 8).

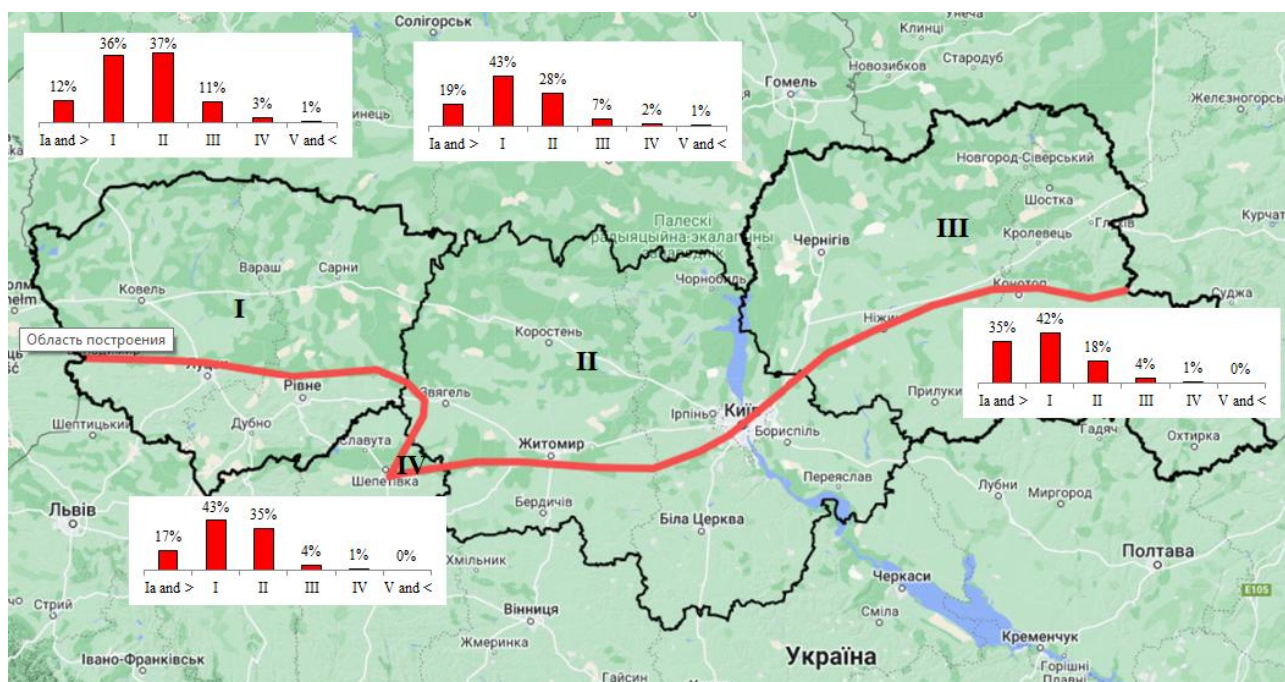

Рис. 8. Розподіл площ лісів за класами бонітету в межах філій ДП «Ліси України», які знаходяться у зоні Українського Полісся. I - Філія «Поліський лісовий офіс», II - Філія «Столичний лісовий офіс», III - Філія «Північний лісовий офіс», IV - Філія «Подільський лісовий офіс»

Найвищі показники продуктивності відмічені у лісах Філії «Північний лісовий офіс», де за площею переважають деревостани I і Ia класів бонітету. Середній клас бонітету в лісах даної філії становить Ia,9. Досить близьким є розподіл площ насаджень за класами бонітету в лісах філій «Столичний лісовий офіс» і «Подільський лісовий офіс», де переважають I і II класів бонітету. Середній клас бонітету в обох філія становить I,3. Порівняно нижчими є показники продуктивності у лісах Західно-Поліського лісогосподарського округу, які представлені насадженнями Філії «Поліський лісовий офіс» - переважають за площею деревостани II і I класів продуктивності [13, 40]. Середній клас бонітету становить I,6.

РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВО ЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ ДІЛЯНОК ОСТКІВСЬКОГО ЛІСНИЦТВА КЛЕСІВСЬКОГО НАДЛІСНИЦТВА

У Остківському лісництві понад 86 % площ лісів відносяться до експлуатаційних, близько 14 % - до захисних (ліси уздовж берегів водойм, смуг відведення доріг). До лісів 1 категорії відносяться лише 12,5 га заповідних лісових урочищ (рис. 9).

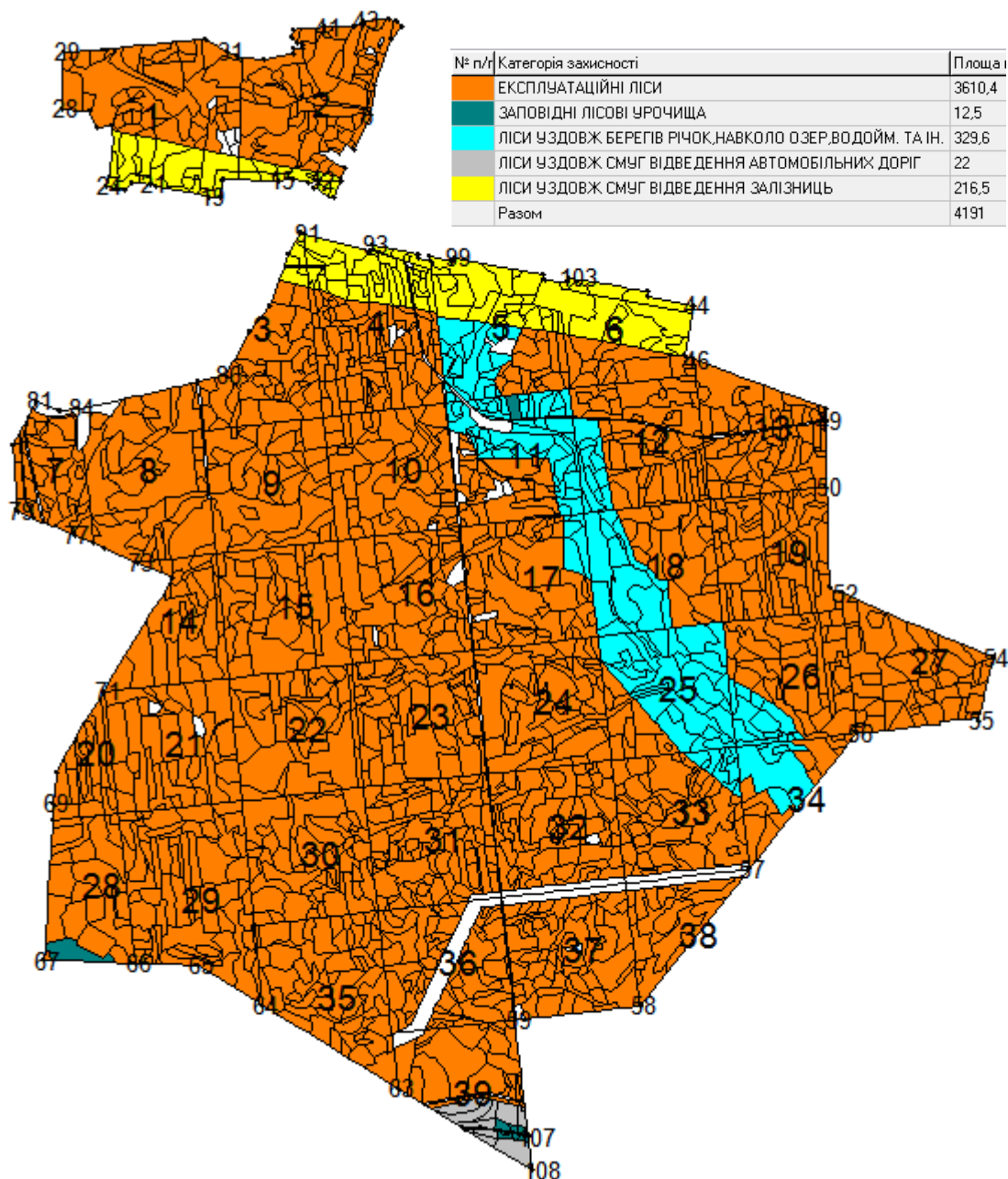

Рис. 8. Розподіл площ лісів Остківського лісництва за категоріями захисності

Понад 450 га ділянок лісового фонду лісництва віднесені за рядом ознак до особливо-захисних лісових ділянок (ОЗЛД). Всього в структурному підрозділі виділено 6 категорій ділянок особливої захисності: берегозахисні лісові ділянки (47 % площ), ділянки, що мають спеціальне господарське значення (26 %), використовуються для цілей насінництва і селекції (10 %), прилягають до забудованих територій (7 %), прилягають до залізниць і автодоріг (6 %), еталонні та унікальні насадження (4 %).

Таблиця 8

**Розподіл площ лісів Остківського лісництва за категоріями
особливозахисних ділянок**

№ п/п	Ознака особливо захисних ділянок лісів	Площа, га
1	БЕРЕГОЗАХИСНІ ЛІСОВІ ДІЛЯНКИ	211,9
2	ЛІСОВІ ДІЛЯНКИ, ЩО ПРИЛЯГАЮТЬ ДО ЗАБУДОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ	31,9
3	ЛІСОВІ ДІЛЯНКИ ЕТАЛОННИХ І УНІКАЛЬНИХ НАСАДЖЕНЬ	17,3
4	ЛІСОВІ ДІЛЯНКИ, ЩО ВИКОРИСТОВ. ДЛЯ ЦІЛЕЙ НАСІННИЦТВА І СЕЛЕКЦІЇ	44,5
5	ЛІСОВІ ДІЛЯНКИ, ЩО МАЮТЬ ІНШЕ СПЕЦІАЛЬНЕ ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ	119,3
6	ЛІСОВІ ДІЛЯНКИ, ЩО ПРИЛЯГАЮТЬ ДО ЗАЛІЗНИЦЬ, АВТОДОРІГ	27,6
	Разом	452,5

Берегозахисні лісові ділянки в переважній більшості віднесені до лісів уздовж берегів річок, навколо водойм. Незначні площі ОЗЛД даної категорії також виявлені у експлуатаційних лісах та уздовж смуг відведення залізниць.

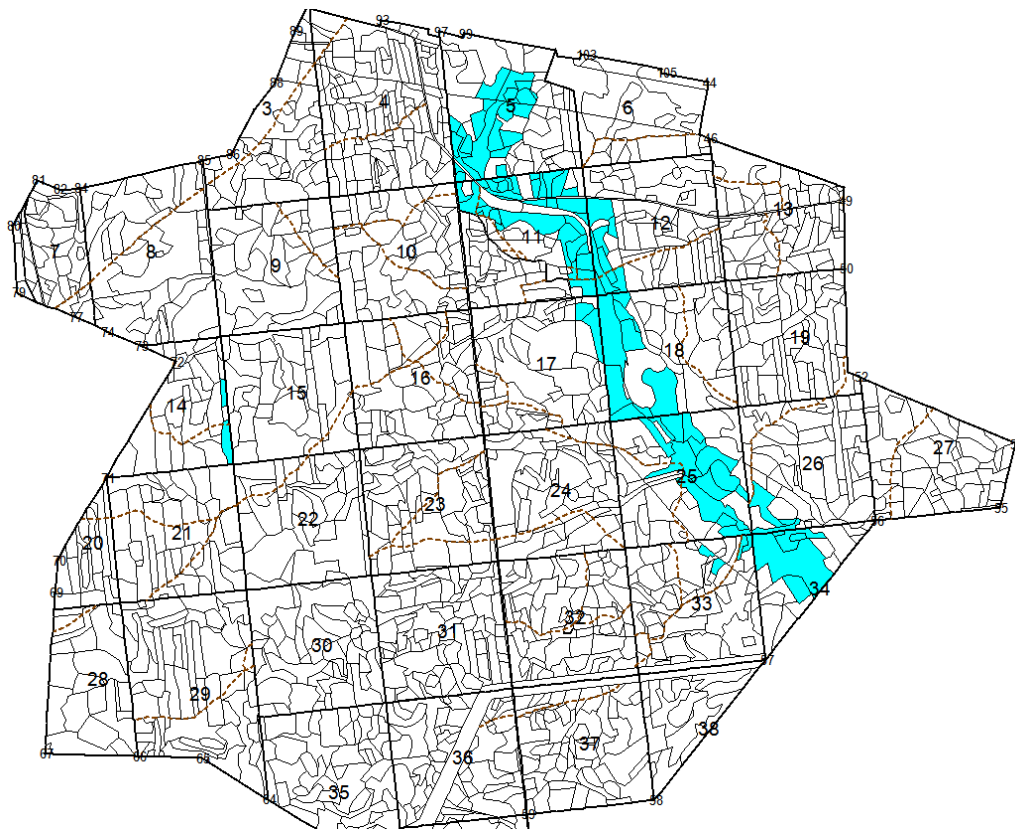

Рис. 9. Схема розміщення берегозахисних лісових ділянок Остківського лісництва

У породному складі на 39 % площ переважає береза повисла, 27 % - сосна звичайна, 17 % - дуб звичайний, 8 % - вільха чорна, 7 % - ялина європейська, 2 % - осика і граб.

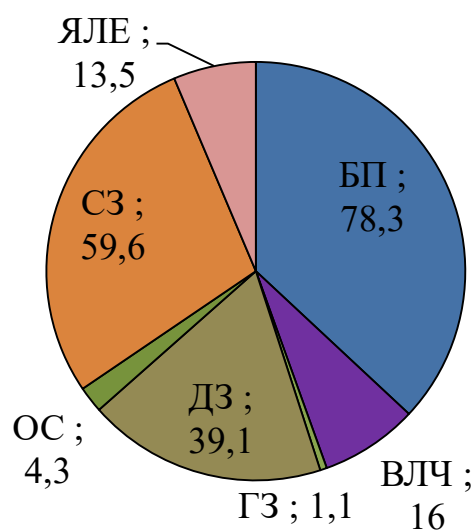

Рис. 10. Розподіл площ берегозахисних лісових ділянок Остківського лісництва за головними породами

Вікова структура нерівномірна – переважають стиглі середньовікові та пристигаючі насадження (рис. 11).

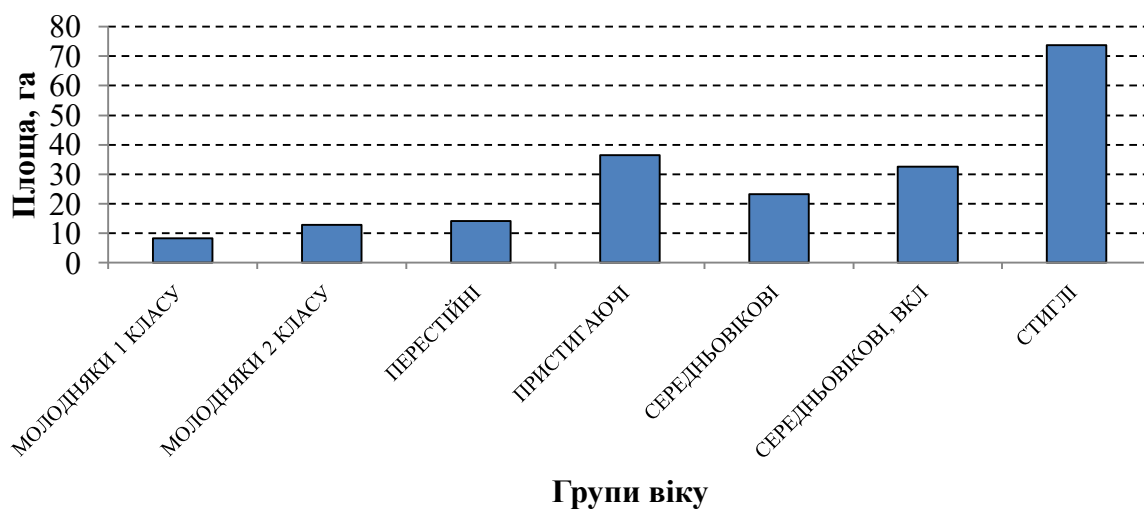

Рис. 11. Розподіл площ берегозахисних лісових ділянок Остківського лісництва за групами віку

Лісові ділянки, що мають спеціальне господарське значення, в однаковій мірі виділені як в експлуатаційних, так і захисних лісах (рис. 12).

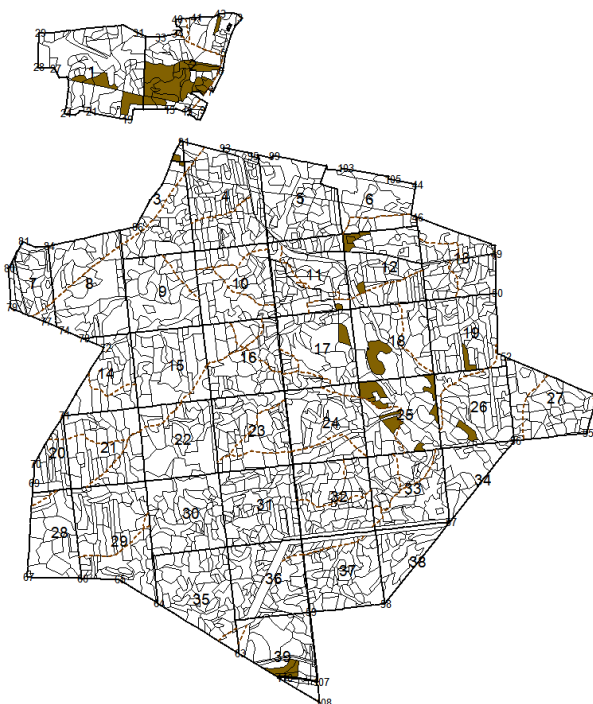

Рис. 12. Схема розміщення ділянок, що мають спеціальне господарське значення в Остківському лісництві

На 59% площ домінує дуб звичайний, на 32 % - сосна звичайна, на 9 % - береза та осика (рис. 13). Переважають середньовікові насадження.

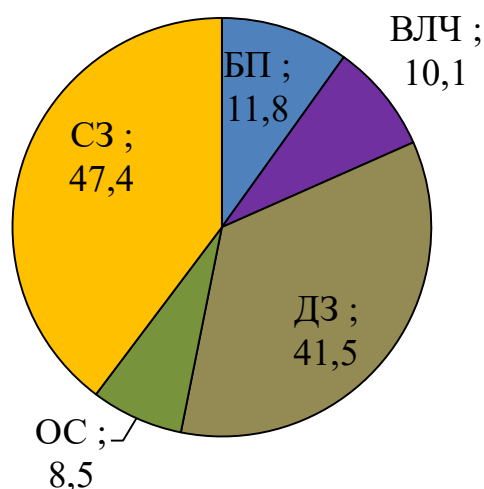

Рис. 13. Розподіл площ ділянок, що мають спеціальне господарське значення в Остківському лісництві за головними породами

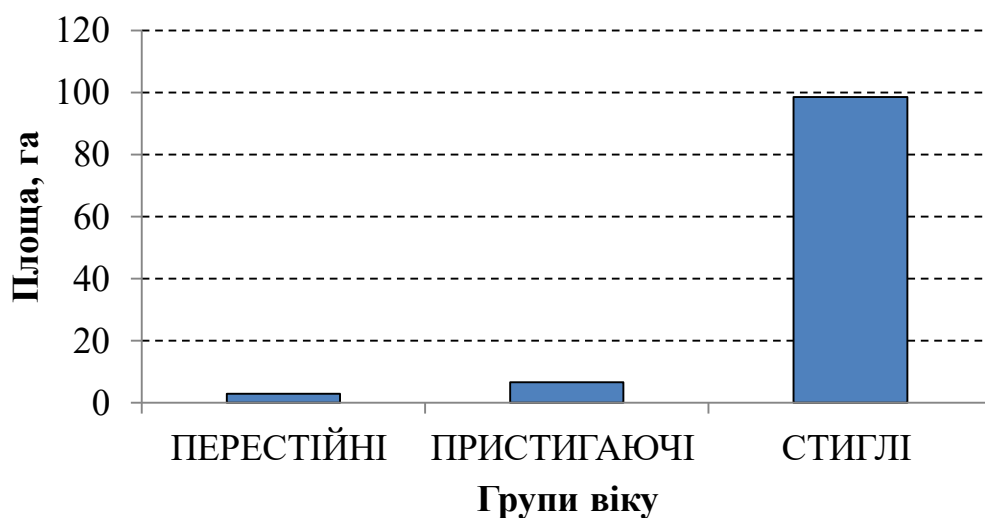

Рис. 14. Розподіл площ ділянок, що мають спеціальне господарське значення в Остківському лісництві за групами віку

Лісові ділянки, що використовуються для цілей насадження і селекції переважно виділені в експлуатаційних лісах, дещо менші їх площі відмічені у лісах уздовж берегів річок, навколо озер, водойм, а також смуг відведення залізниць (рис. 15).

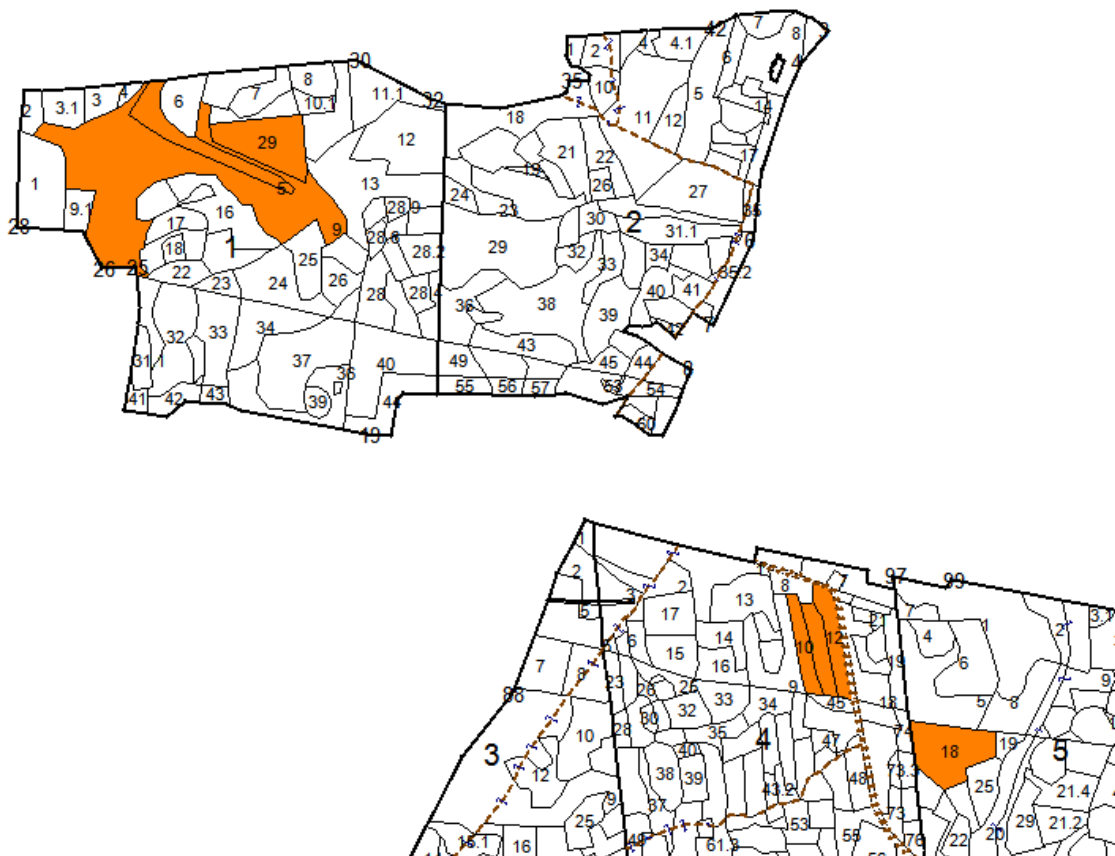

Рис. 15. Схема розміщення ділянок, що використовуються для цілей насадництва і селекції в Остківському лісництві

Це виключно дубові деревостани старших вікових груп (рис. 16).

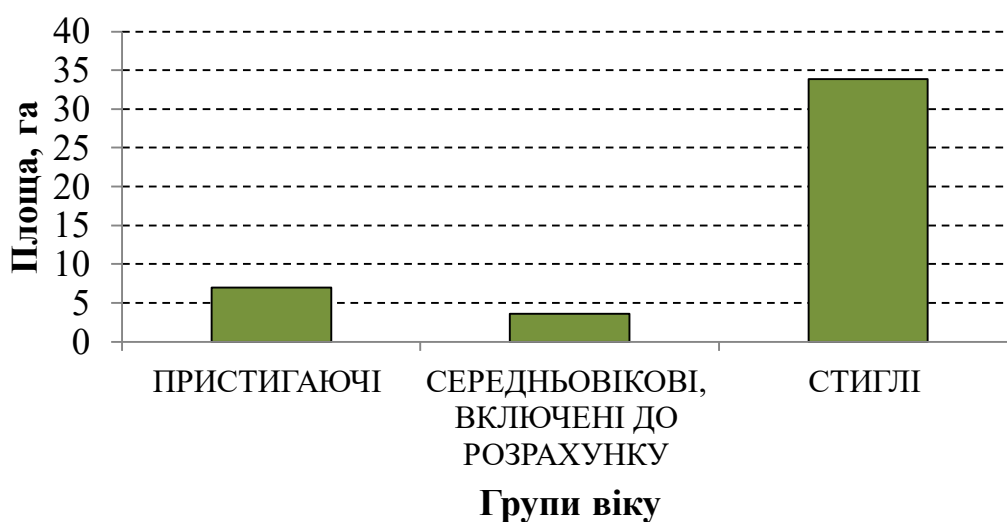

Рис. 16. Розподіл площ ділянок, що мають спеціальне господарське значення в Остківському лісництві за групами віку

Ділянки, що прилягають до забудованих територій, виділені переважно уздовж смуг відведення залізниць, а також в експлуатаційних лісах (рис.17).

Рис. 17. Схема розміщення ділянок, що прилягають до забудованих територій в Остківському лісництві

У лісах цієї категорії ОЗЛД переважають сосняки – 57 % площ, рідше дубові – 28 %, вільхові - 10 % і березові насадження (рис.18).

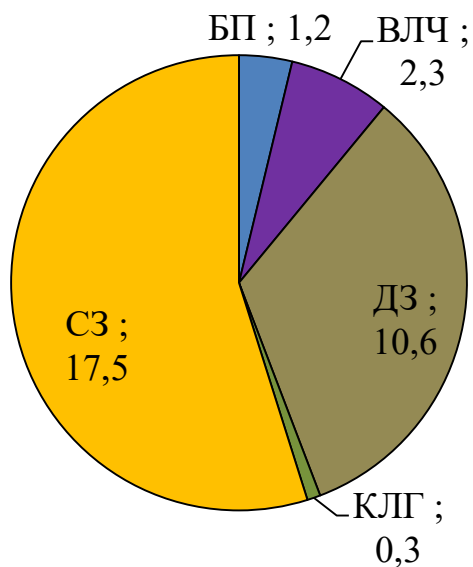

Рис. 18. Розподіл площ ділянок, що прилягають до забудованих територій в Остківському лісництві за головними породами

За віком переважають пристигаючі та стиглі деревостани (рис.19).

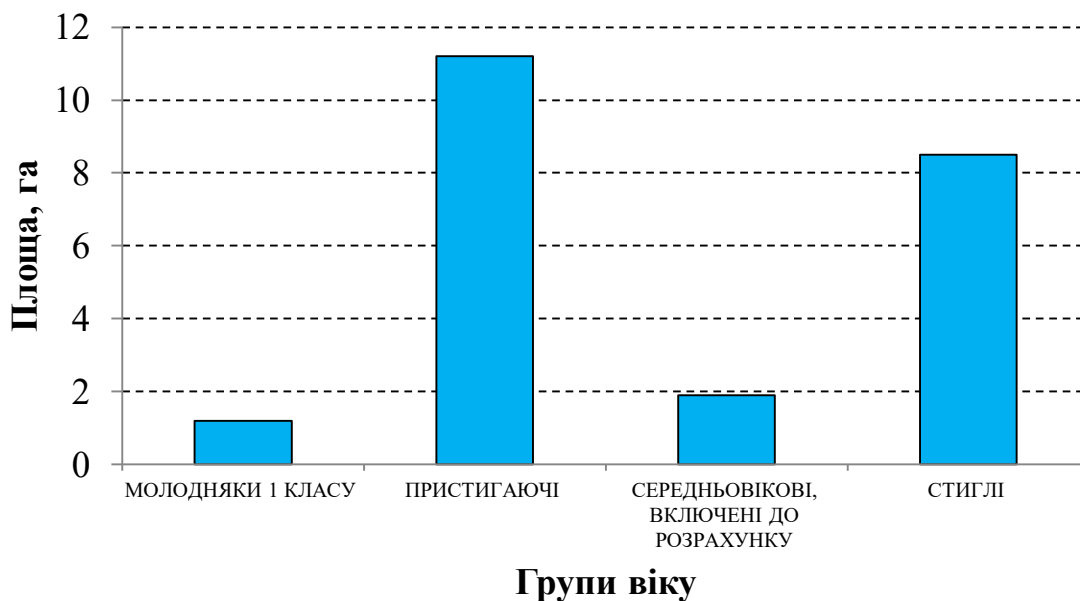

Рис. 19. Розподіл площ ділянок, що прилягають до забудованих територій в Остківському лісництві за групами віку

Лісові ділянки, що прилягають до залізниць і автомобільних доріг виділені виключно у відповідних підкатегоріях захисних лісів.

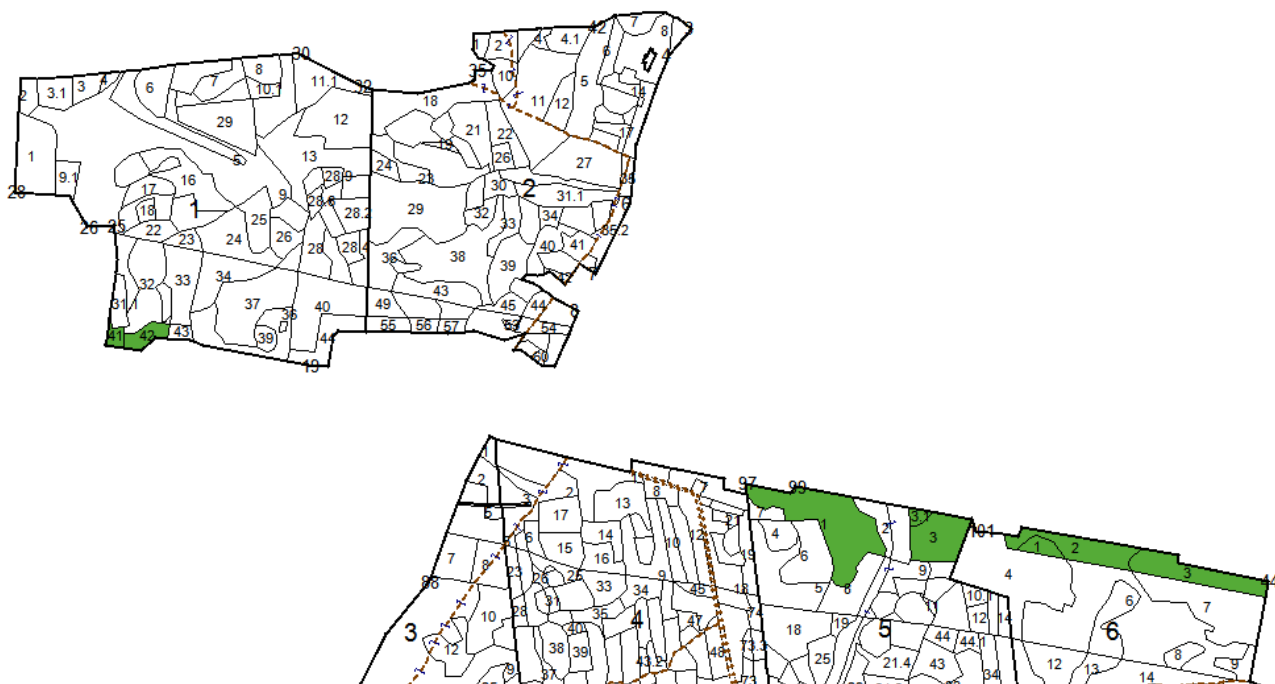

Рис. 20. Схема розміщення ділянок, що прилягають до залізниць і автомобільних доріг в Остківському лісництві

Це переважно дубові і соснові насадження - 59 % і 32 % площ відповідно, рідше березові та осикові – 9 % (рис. 21).

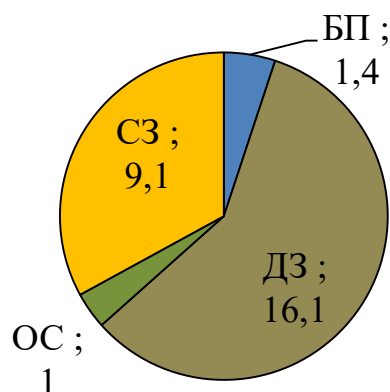

Рис. 21. Розподіл площ ділянок, що прилягають до залізниць і автомобільних доріг в Остківському лісництві за головними породами

Вік насаджень переважно понад 40 років. Еталонні та унікальні насадження в Остківському лісництві переважно виділені в експлуатаційних лісах, а також на незначних площах уздовж берегів річок, навколо озер (рис. 22).

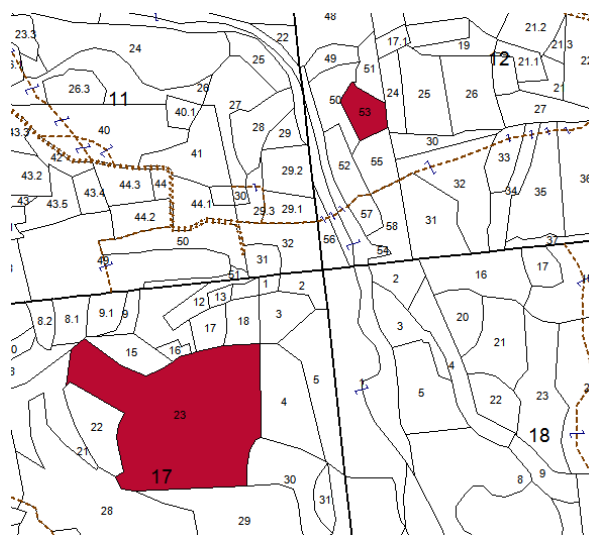

Рис. 22. Схема розміщення еталонних та унікальних насаджень в Остківському лісництві

Представлені дані ліси виключно стиглими дубовими деревостанами.

ВИСНОВКИ

1. У Остківському лісництві понад 450 га ділянок лісового фонду лісництва віднесені за рядом ознак до особливо-захисних лісових ділянок (ОЗЛД). Всього в структурному підрозділі виділено 6 категорій ділянок особливої захисності: берегозахисні лісові ділянки (47 % площ), ділянки, що мають спеціальне господарське значення (26 %), використовуються для цілей насадництва і селекції (10 %), прилягають до забудованих територій (7 %), прилягають до залізниць і автодоріг (6 %), еталонні та унікальні насадження (4 %).

2. Берегозахисні лісові ділянки в переважній більшості віднесені до лісів уздовж берегів річок, навколо водойм. У породному складі на 39 % площ переважає береза повисла, 27 % - сосна звичайна, 17 % - дуб звичайний, 8 % - вільха чорна, 7 % - ялина європейська, 2 % - осика і граб. Вікова структура нерівномірна – переважають стиглі середньовікові та пристигаючі насадження. У лісових ділянках, що мають спеціальне господарське значення, на 59% площ домінує дуб звичайний, на 32 % - сосна звичайна, на 9 % - береза та осика. Переважають середньовікові насадження.

3. Лісові ділянки, що використовуються для цілей насадництва і селекції переважно - це виключно дубові деревостани старших вікових груп. На ділянках, що прилягають до забудованих територій, переважають сосняки – 57 % площ, рідше дубові – 28 %, вільхові - 10 % і березові насадження. За віком переважають пристигаючі та стиглі деревостани. Еталонні та унікальні насадження в Остківському лісництві представлені виключно стиглими дубовими деревостанами.

4. Лісові ділянки, що прилягають до залізниць і автомобільних доріг - це переважно дубові і соснові насадження - 59 % і 32 % площ відповідно, рідше березові та осикові – 9 %. Вік насаджень переважно понад 40 років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. [Rozdil_4.pdf](https://c.forest.gov.ua/fileadmin/user_upload/Rozdil_4.pdf) https://c.forest.gov.ua/fileadmin/user_upload/Rozdil_4.pdf
2. Лісовий кодекс України / Офіц.вид.: Із змінами та допов. станом на 15 берез. 2007 р. / м-во юстиції України.-К.: Вид. Дім „Ін Юре”, 2007. – С 133-194.
3. Правила поліпшення якісного складу лісів / Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 р. №724. – Офіційний вісник України. – №37, 2007. – С. 1478.
4. Правила рубок головного користування. – К., 2009. – 12с.
5. Інструкція з проведення рубок формування і оздоровлення лісів [Електронний ресурс] / Державне агенство лісових ресурсів України. – К.: 2011. - Режим доступу до ресурсу : http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article;jsessionid=9C957888F9B3E4826DBCC5F86853FF1E?art_id=77120&cat_id=37179
6. Лісотаксаційний довідник / Затверджено Державним агентством лісових ресурсів України / за ред. С.М. Кашпора, А.А. Строчинського. – К. : Вид. дім "Вініченко", 2013. – 496 с.
7. «Порядок поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» - URL: https://sw.forest.gov.ua/fileadmin/user_upload/
8. Михалевський М.В., Антонюк С. С., Гуцалюк М.О., Томчишин В.М., Вернигора Р.І., Сидорчук Д.В., Чіпак Я.М. Функціональне призначення лісів Житомирщини. «Лісовирощування: історична та інноваційна діяльність у галузі лісового господарства» (8 листопада 2024 р.) II Всеукраїнська науково-практична конференція до 205-річчя В.Є. фон Граффа. Малин: Малинський фаховий коледж, 2024. С. 120.
9. Бузун, В.О.; Турко, В.М.; Сірук, Ю.В. Книга Лісів Житомирщини: Історико-Економічний Нарис: Монографія. *Житомир Вид ОО Євенок* **2018**.
10. Siruk, Y. V., Pechenyuk, E. P., & Chernyuk, T. N. (2015). Типологічна структура та характеристика лісового фонду Центрального Полісся України. Науковий вісник НЛТУ України, 25(10), 97-103.

11. Сірук, І. М., & Сірук, Ю. В. (2024). Вплив лісогосподарської діяльності на ландшафтно-рекреаційні показники лісових ділянок лісопаркової частини лісів зеленої зони Житомира. Науковий вісник НЛТУ України, 34(2), 32-41.
12. Зарубич, Б. Р. (2023). Оцінка впливу сертифікації лісів на лісогосподарську діяльність філії Ківерцівське лісове господарство ДП «Ліси України» (Master's thesis, Волинський національний університет імені Лесі Українки).
13. Граб, А., & Кічура, А. (2021). ОЦІНКА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВИМОГ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ЛІСОГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДП «МІЖГІРСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО». Географічні аспекти просторової організації території, суспільства та збалансованого природокористування: матеріали науково, 176.
14. Стоянець, Н. В. (2023, May). ПЛАНУВАННЯ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ. In The 19th International scientific and practical conference “Innovative approaches to solving scientific problems”(May 16–19, 2023) Tokyo, Japan. International Science Group. 2023. 498 p. (p. 22).
15. Гірс, О. А. (2009). Стиглість деревостанів та наукові основи прогнозу використання деревних ресурсів у лісах різного функціонального призначення (Doctoral dissertation, ступеня д-ра с.-г. наук: спец. 06.03. 02/Олександр Анатолійович Гірс.–К.: Вид-во НУБіП України, 2009.–38 с).
16. Головченко, Я. А. (2023). Аналіз порівняльної оцінки лісів різного функціонального призначення Філія" Тростянецьке лісове господарство" ДП" Ліси України".
17. Хавар, Ю. С. (2013). Особливості організаційно-технічного забезпечення функціонування кадастру земель лісогосподарського призначення. Геодезія, картографія і аерофотознімання. Вип. 77, 62-66.
18. Мельникова, І. В., & Бова, О. В. (2017). Характеристика категорій лісів Краснопільського району відповідно до їх функціонального значення та

типів лісових масивів. Другі Сумські наукові географічні читання: збірник матеріалів Все, 39.

19. Данько, Т. І. (2013). Структуризація лісів як елемент збалансування лісоресурсного потенціалу. Науковий вісник НЛТУ України, 23(10), 36-40.

20. Павловська, Т. С., Білецький, Ю. В., & Вілюра, Т. С. (2017). Рекреаційно-оздоровчі ліси Волинської області. Scientific review, 4(36).

21. Шпарик, Ю. С. (2009). Підходи до регламентації ведення лісового господарства за категоріями лісів і типами лісу.

22. Содолінський, Р. В., Гірс, О. А., & Кашпор, С. М. (2014). Методика визначення розрахункової лісосіки у лісах України для окремого лісогосподарського підприємства. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Лісівництво та декоративне садівництво, (198 (1)), 57.

23. Содолінський, Р. В., & Гірс, О. А. (2013). Оптимізація розміру використання деревних ресурсів лісу від рубок головного користування у державних підприємствах Київського ОУЛіМГ. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Лісівництво та декоративне садівництво, (187 (1)), 221-226.

24. Гірс, О. А., & Содолінський, Р. В. (2014). Оптимізація лісокористування за чинними та проектними віками стиглості на підприємствах Київської області. Науковий вісник НЛТУ України, 24(9), 21-25.

25. Гірс, О. А., Содолінський, Р. В., Кутя, М. М., & Веркопуло, А. А. (2012). Оптимізація лісокористування у лісах ВП НУБіП України Боярська ЛДС. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Лісівництво та декоративне садівництво, (171 (2)), 40-46.

26. Каганяк, Ю. Й. (2006). Оптимізація лісокористування агрегованого на типологічній основі господарства. Науковий вісник НЛТУ України, 16(2), 31-37.
27. Глотова, О. В. (2008). Нова редакція Лісового кодексу та поновлення лісового законодавства України. Актуальні проблеми держави і права, (37), 178-184.
28. Матчук, С. В. (2015). Особливості правового режиму земель лісового фонду. Юридична наука, (1), 30-35.
29. Chernyavskyy, M., Krynytskyi, G., & Parpan, V. (2011). Наближене до природи ведення лісового господарства в Україні. Наукові праці Лісівничої академії наук України, (9), 29-35.
30. Myklush, S., Myklush, Y., Havryliuk, S., Debryniuk, I., & Savchyn, V. (2021). Стиглі букові деревостани у різних категоріях лісів рівнинної частини України. Наукові праці Лісівничої академії наук України, (22), 156-164.
31. Замула, Х. П. (2013). Сучасний стан ведення лісового господарства в Україні. Агросвіт, (19), 54-59.
32. Вишневський, А. В., & Турко, В. М. (2019). Системи рубок і лісовідновлення у рекреаційних лісах Житомирщини. Відтворення лісів та лісова меліорація в Україні: витоки, сучасний стан, виклики сьогодення та перспективи в умовах, 89.
33. Савущик, М. П., & Попков, М. Ю. (2004). Про лісівничі аспекти підзаконних актів, які регламентують проведення рубок у лісах України. Науковий вісник НЛТУ України, 14(5), 100-105.
34. Сірук, Ю. В., & Турко, В. М. (2017). Суцільні санітарні рубки в підприємствах Житомирського ОУЛМГ.
35. Lavnyu, V., & Spathelf, P. (2016). Практика наближеного до природи лісівництва у соснових лісах північно-східної Німеччини. Наукові праці Лісівничої академії наук України, (14), 52-57.
36. Михалевський М.В., Антонюк С. С., Гуцалюк М.О., Томчишин В.М., Вернигора Р.І., Сидорчук Д.В., Чіпак Я.М. Функціональне призначення

лісів Житомирщини. «Лісовирощування: історична та інноваційна діяльність у галузі лісового господарства» (8 листопада 2024 р.) II Всеукраїнська науково-практична конференція до 205-річчя В.Є. фон Граффа. Малин: Малинський фаховий коледж, 2024. С. 120.

37. <https://gis.lisproekt.gov.ua/portal/apps/sites/#/gis-lisproekt>

38. <https://forestry.org.ua/BVV/map/>

39. Сірук Ю.В., Турко В.М., Давидчук Д.О., Ейхгорн К.О., Поштар М.Ю., Ляшук О.В., Панченко Р.В., Тарасенко П.А., Тишковець А.В., Торяник І.М. Структура лісів ДП «Ліси України» в межах Українського Полісся. Природно – ресурсний комплекс Західного Полісся в контексті сталого розвитку : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти, м. Березне, 21 березня 2025 року. [Електронне видання]. Березне : НСІ НУВГП, 2025. 196 с.

40. Поштар М.Ю. Характеристика особливо захисних лісових ділянок Остківського лісництва Клесівського надлісництва. Лісові екосистеми: сучасні проблеми і перспективи досліджень-2025. Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (31 травня 2025 р.). – Житомир: Поліський національний університет, 2025. С. 78.